

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВА**

Помогалова Н.В.

e-mail: nataliya.pomogalova@nure.ua

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. ЕК
м. Харків, Україна

The article analyses innovative development as a systemic process of resource renewal for competitive advantages in dynamic markets. It systematises theoretical models: process chains from research to market, open innovation networks, and evolutionary strategy selection. Hierarchical factors (micro-, meso-, macro-levels) and mechanisms – dynamic capabilities (sensing, seizing, reconfiguring) – are examined through institutional, financial, and motivational tools. Methodological novelty integrates these into a unified framework for market uncertainty. The study synthesises evolutionary, resource-based, and competence paradigms for strategic planning and commercialisation.

У сучасних умовах глобалізації та економічної нестабільності інноваційний розвиток підприємства набуває статусу фундаментальної теоретичної категорії, що визначає траєкторії довгострокового зростання. Цей процес забезпечує формування стійких конкурентних переваг через систематичне оновлення ресурсів, організаційних практик та технологічних підходів. Теоретичне осмислення інновацій як адаптивного механізму стає методологічною основою для стратегічного планування в умовах підвищеної невизначеності зовнішнього середовища. Метою дослідження є теоретичне узагальнення сутності, моделей, факторів та механізмів інноваційного розвитку підприємства через призму системного аналізу та ресурсної парадигми.

Проблематика функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку має глибоке теоретичне підґрунтя. Вітчизняні дослідники, зокрема, Т. В. Сербіна, І. В. Куташев [1], Т. В. Полозова [2, 3], А. Г. Ткаченко [2], І. О. Іванов, Н. В. Помогалова [3] та інші, у своїх працях системно висвітлюють сутність моделей інноваційного розвитку та механізмів їх реалізації, наголошуючи на критичній ролі інтеграції ресурсних можливостей з організаційними структурами управління. Узагальнення сучасних наукових підходів дає підстави розглядати інноваційний розвиток як багаторівневий системний процес, що забезпечує адаптивність підприємства до динамічного зовнішнього середовища та стійке конкурентне позиціонування на ринку.

Інноваційний розвиток підприємства являє собою складний системний процес безперервного оновлення ресурсів, організаційних практик та технологічних рішень, спрямований на досягнення стійких конкурентних переваг в умовах динамічного ринкового середовища. З позицій еволюційної

теорії інноваційний розвиток є результатом взаємодії пошукових стратегій, селекції успішних нововведень та їх адаптації до ринкових вимог, де провідну роль відіграє заміщення застарілих організаційних структур новими адаптивними підходами [1].

Теоретична сутність інновацій полягає у їх двоїстому характері: з одного боку, це радикальні прориви, що змінюють ринкові парадигми, з іншого – поступові вдосконалення, що забезпечують операційну ефективність. Сучасні теоретичні підходи акцентують увагу на циклічному характері інноваційного процесу, де генерація знань, їх реалізація та комерціалізація утворюють замкнену систему зворотних зв'язків. Такий підхід дозволяє розглядати інноваційний розвиток не як разові події, а як стійку траєкторію еволюції підприємства [1].

Структура інноваційного розвитку охоплює три взаємопов'язані рівні: когнітивний (формування ідей та знань), операційний (технологічна й організаційна реалізація) і стратегічний (ринкова комерціалізація та диференціація). Кожен рівень має специфічні детермінанти: на когнітивному домінують організаційне навчання та корпоративна культура, операційний рівень залежить від ресурсного забезпечення і технологічних компетенцій, стратегічний визначається ринковою адаптивністю й здатністю до диференціації. Ця тристадійна структура забезпечує системність та циклічність інноваційного розвитку [1].

Теоретичні моделі інноваційного розвитку еволюціонували від механістичних лінійних концепцій до складних адаптивних системних підходів, що враховують стохастичність ринкового середовища. Процесна модель ланцюга інновацій постулює послідовну інтеграцію науково-дослідних робіт, конструкторсько-технологічної підготовки, логістики та маркетингу у єдину систему з ітеративними зворотними зв'язками, що забезпечує неперервне вдосконалення. Відкрита модель інновацій акцентує на зовнішніх потоках знань через мережу стейкхолдерів, мінімізуючи транзакційні витрати та розподіляючи ризики [2].

Модель компетентної організації підкреслює стратегічну роль людського капіталу та організаційних компетенцій як ключових драйверів інновацій, де здатність до колективного навчання стає основою конкурентних переваг [2]. Еволюційна модель пояснює інноваційний розвиток як процес мутацій організаційних практик під впливом селекційного тиску ринку, де виживають найбільш адаптивні стратегії [1].

Запропонована концептуальна модель інтеграції трьох теоретичних підходів включає еволюційну модель селекції організаційних практик, мережеву модель відкритих інновацій через стейкхолдерів та процесну модель ланцюга науково-дослідних робіт до ринкової реалізації. Ці моделі утворюють системну тріаду, де знання, ринок та компетентності забезпечують динамічну синергію.

Система факторів інноваційного розвитку класифікується за ієрархічними рівнями: мікро- (внутрішні ресурсні можливості), мезо- (галузеві ефекти та кластеризації) та макро- (інституційне та правове середовище) [1]. З позицій ресурсної теорії стратегічну роль відіграють динамічні можливості підприємства: виявлення ринкових можливостей, оперативне захоплення шансів та гнучка реконфігурація ресурсів під нові виклики [2].

Організаційно-економічні механізми стимулювання охоплюють комплексний набір інструментів: інституційні, фінансові, мотиваційні та управлінські. Особливе значення мають інноваційно-інвестиційні механізми, що забезпечують синергію між венчурним капіталом, державними грантами та стратегічним плануванням, створюючи оптимальні умови для комерціалізації нововведень [3].

Ці механізми функціонують як каталізatori інноваційного процесу, знижуючи бар'єри невизначеності, асиметрії інформації та транзакційних витрат. Теоретично вони формують замкнений цикл розвитку: ідентифікація можливостей – ресурсне забезпечення – реалізація проєктів – моніторинг результатів – корекція стратегій, що забезпечує стійкість та неперервність інноваційної діяльності [3].

Отримані теоретичні положення мають значний практичний потенціал для вітчизняних підприємств, особливо у посткризовий період відновлення. Запропонована системна тріада моделей створює основу для розробки інноваційних стратегій, адаптованих до специфіки української економіки з її високим рівнем невизначеності та обмеженими ресурсами.

Отже, теоретичні аспекти інноваційного розвитку підприємства розкривають його як багаторівневий системний феномен, що синтезує еволюційні, ресурсні та компетентнісні парадигми. Системна тріада теоретичних моделей – процесна, мережева та еволюційна – створює концептуальну основу для комплексного аналізу інноваційних траєкторій, а інноваційно-інвестиційні механізми забезпечують практичну реалізацію теоретичних положень.

Список використаних джерел

1. Сербіна Т. В., Куташев І. В. Концептуальна система моделей інноваційного розвитку підприємств. *Економіка та регіон*. 2025. № 4 (99). С. 45-60. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2025.4\(99\).4159](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.4(99).4159).
2. Полозова Т. В., Ткаченко А. Г. Модель інноваційного розвитку компетентної організації. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 384-389. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-65>.
3. Полозова Т. В., Іванов І. О., Помогалова Н. В. Теоретичні аспекти формування механізму інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 8 (18). С. 1115-1131. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-8\(18\)-1115-1131](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-8(18)-1115-1131).